

Representatie van Klassenverschil in Flodder

Niels Janssen
3406830
Communicatie- & Informatiewetenschappen
Universiteit Utrecht
2011/2012

BA- Eindwerkstuk TFT
Blok 3: Media & Gekte
Bregt Lameris

07-05-2012

INHOUDSOPGAVE

1. Inleiding	-3-
2. Flodder, wat is het?	-4-
3. Sociale Stratificatie	-4-
3.1 Weber	-5-
3.1.1 Macht	-5-
3.1.2 Status	-6-
3.1.3 Klasse	-7-
4. Betekenisgeving	-8-
4.1 Connotatie/Denotatie	-8-
5. Methode	-9-
6. Mise-en-scène	-9-
7. Analyse	-10-
7.1 Setting	-11-
7.2 Costume	-13-
7.3 Acting	-14-
Conclusie	-15-
Literatuurlijst	-17-

INLEIDING

In dit onderzoek zal de mediafranchise en in het bijzonder de film *Flodder* centraal staan. Deze franchise draait om een Amsterdamse familie. Deze familie van lagere sociale allure, wordt vanwege milieuproblemen verplaatst naar de villawijk Zonnedaal. In deze wijk worden ze gezien als asociale buitenstaanders. Ze worden niet geaccepteerd door de rijke snobs en komen in de problemen. Maar waarom zien deze bewoners de familie *Flodder* als buitenstaander? Welke oorzaken liggen daaraan ten grondslag?

De vraag die dan ook centraal zal staan is de volgende: Hoe wordt de sociale stratificatie in de film *Flodder* gerepresenteerd?

Om hier een antwoord op te kunnen geven zal er gekeken worden naar de culturele referenties die hieraan ten grondslag liggen en welke sociologische elementen de sociale stratificatie tussen de *Flodders* en de rest van de buurtbewoners blootleggen. Door het beschrijven van de zichtbare elementen uit de film en deze te koppelen aan een bijbehorende culturele betekenis of referentie is het mogelijk de verschillen tussen de familie *Flodder* en de andere buurtbewoners te duiden. Door deze verschillen bloot te leggen en te verbinden aan sociologische visies ontstaat een duidelijk beeld van de representatie van sociale stratificatie in de film *Flodder*.

In de komende hoofdstukken zullen dan ook achtereenvolgens belangrijke theorieën en auteurs rond sociale stratificatie en sociologie worden gepresenteerd. Hierna zal door middel van een analyse van de *mise-en-scène* van de casus, de film *Flodder*, een koppeling worden gemaakt aan sociologische theorieën over macht, status en sociale klasse.

Maar wat is er zo bijzonder aan deze verhalen en personages? Maar wat maakt dat iets raar is? Want dat wat we ‘gek’ noemen, maakt zichtbaar wat we ‘normaal’ vinden. Onderzoek naar het fenomeen ‘gekke’ in media en de casus is van belang omdat dit weergeeft hoe sociale constructies werken en welke verbanden hier aan ten grondslag liggen. De manier waarop een asociale familie neer wordt gezet, maar wel zodanig dat je toch van ze gaat ‘houden’ en een hekel krijgt aan de nette mensen en de ‘normale’ bewoners van een villawijk, is interessant. Door onderzoek naar deze casus is het dan ook mogelijk inzicht te vergaren in sociale stratificatie en de representatie daarvan. In het bijzonder de weergave van de hogere sociale klasse en de arbeidersklasse. In dit geval een volksfamilie binnen een nette en verzorgde buurt.

Daarnaast geeft het ook aan wat de manier is waarop wij als mensen met elkaar omgaan in de maatschappij, dit door de manier waarop de sociale omgang in de serie *Flodder* wordt vertoond. In de

maatschappij zijn verschillende voorbeelden te vinden van families die als uitschot worden beschouwd door veel mensen. Denk hierbij aan de Tokkies of de Utrechtse zigeunerfamilie die van de gemeente in een villa mocht bivakkeren. De manier waarop hier naar wordt gekeken geeft aan dat er een ‘normale’ manier van gedragen is.

FLODDER, WAT IS HET?

In dit onderzoek zal de film *Flodder* centraal staan. De film *Flodder* is een onderdeel van de mediafranchise *Flodder* die bestaat uit 3 films en een televisieserie van 5 seizoenen (62 afleveringen). In deze franchise staat een Amsterdamse familie centraal, deze familie van lagere sociale allure, wordt vanwege milieuproblemen verplaatst naar de villawijk Zonnedaal. In deze wijk worden ze gezien als asociale buitenstaanders. Ze worden niet geaccepteerd door de rijke snobs en komen in de problemen. De fictieve familie is bedacht door Dick Maas en werd geproduceerd door First Floor Features.

In 1986 was de eerste film te zien in de bioscoop. Met 2,3 miljoen bezoekers en een Gouden Kalf (jaarlijkse filmprijs) voor beste film was *Flodder* al vanaf het eerste moment een succes. Een vervolg kon dan ook niet uitblijven en in 1992 was *Flodder in Amerika!* te zien in de Nederlandse bioscopen. Ook deze film verwierf met 1,5 miljoen bezoekers een plekje in de Nederlandse filmgeschiedenis. Het succes van de films was een belangrijke reden voor de ontwikkeling van een televisieserie over de asociale familie. In 1993 was op *Veronica* de eerste aflevering van de serie te zien. De verhaallijnen uit de serie staan los van de films. Oorspronkelijk was de bedoeling om na drie seizoenen een punt te zetten achter *Flodder*, maar vanwege het succes op de televisie werd er besloten nog twee extra seizoenen te maken. Ook verscheen in 1995 een derde *Flodder* film, bestaande uit de scripts van drie losse afleveringen.

In 1997, op het feest ter afsluiting van de opnames, overleed hoofdrolspeler Coen van Vrijberghe de Coningh aan een hartstilstand. Hiermee kwam er een triest einde aan de succesvolle Nederlandse mediafranchise.

SOCIALE STRATIFICATIE

In iedere samenleving is sprake van sociale stratificatie. Dit wil zeggen dat er in iedere samenleving sprake is van een zekere ongelijkheid en gelaagdheid. Sociale stratificatie is dan ook een systeem waarmee een samenleving categorieën mensen rangschikt in een bepaalde hiërarchie (Macionis et al, 2010, 206). Sociale stratificatie is het begrip dat gebruikt wordt om sociale ongelijkheid van een samenleving te bestuderen en is gebaseerd op vier grondbeginselen.

Het eerste principe dat Macionis et al. noemen in het boek *De Samenleving: Kennismaking met de Sociologie* (2010) is dat sociale stratificatie niet gebaseerd is op verschillen tussen individuele personen maar een kenmerk is van de samenleving. Zo krijgen mensen uit welgestelde buurten meer beveiliging dan mensen uit achterbuurten. Ongeacht de inspanningen en het talent van een individu ontkom je nooit volledig aan de invloed van het systeem. (Macionis et al., 2010, 207) Ten tweede is sociale stratificatie een fenomeen dat bestaat over meerdere generaties en aan elkaar wordt overgedragen. Dit is al zichtbaar door de manier waarop sociale status wordt overgedragen van ouder op kind. Binnen moderne geïndustrialiseerde samenlevingen is er ruimte voor sociale mobiliteit, zo is het mogelijk te stijgen of te dalen binnen de sociale hiërarchie. (Macionis et al., 2010, 207) Ten derde wordt sociale stratificatie niet alleen vormgegeven door ongelijkheid, maar ook door de overtuiging dat dit correct en rechtvaardig is (Macionis et al, 2010, 207). Tot slot is sociale stratificatie een universeel maar variabel verschijnsel. In iedere samenleving is sociale ongelijkheid te vinden, maar in welke mate het voorkomt is per samenleving verschillend. In sommige gemeenschappen gebeurt dit op basis van bezit, in andere op basis van macht (Macionis et al, 2010, 207).

Een van de wetenschappers die zich bezighield met sociale stratificatie is Max Weber (1864-1920), hij geldt als een van de grondleggers van de sociologie. Wanneer Max Weber in *Economy and Society: An Outline of Interpretive Sociology* (1968) naar de maatschappij kijkt, onderscheidt hij in tegenstelling tot de traditionele rangen en klassen, drie vormen van sociale stratificatie. Weber (1968) verdeelt de maatschappij in groepen aan de hand van drie elementen: klasse, status en macht. Deze drie dimensies kunnen met elkaar in verband staan maar moeten als afzonderlijke eenheden worden behandeld. Dit omdat ze verschillende strata van de samenleving vertegenwoordigen, te weten de economische, sociale en politieke (Vincke, 2007, 253). Door op deze manier gebruik te maken van sociale stratificatie maakt Weber onderscheid tussen macht, geld en prestige.

KLASSE

Wanneer Weber (1968) spreekt over klasse, dan doelt hij op de positie die een persoon of groep inneemt binnen de maatschappij. Weber maakt onderscheid tussen verschillende aspecten van een klasse. Een klasse ontstaat wanneer een aantal mensen vergelijkbare levenskansen hebben (Vincke, 2007). Deze levenskansen worden bepaald door de economische positie, rijkdom van de persoon of groep en de werkomstandigheden. Door deze verschillende aspecten met elkaar te combineren, komt Weber tot een levensstandaard (Vincke, 2007).

In *Sociale ongelijkheid en klassen: Max Weber's bijdrage aan de theorie van sociale ongelijkheid en klassen* geeft Albert Benschop een weergave van levenskansen. Levenskansen zijn er in vele verschillende manieren en vormen, deze kunnen op eenvoudige manieren worden onderverdeeld en

breed worden opgevat. Naast de overlevingskansen zijn er bijvoorbeeld prestigekansen en consumptiekansen (Benschop, 1987).

Het eerste punt wat Weber noemt is de economische positie van de groep, in dit geval de familie. Het grootste verschil in economische positie ontstaat door het bezit van vastgoed. De mensen met veel vastgoed hebben de mogelijkheid om dit in te zetten om geld te verdienen. Ze kunnen het huis, kantoor of gebouw verhuren om er geld mee te verdienen of exploiteren om er geld mee te verdienen.

Mensen uit een klasse met geen of minder eigendommen zijn veroordeeld tot het uitvoeren van werk op de arbeidsmarkt om geld te verdienen. Hierbij maakt Weber (1968) onderscheid tussen geschoolde, semigeschoolde en ongeschoolde arbeidskrachten. Dit resulteert in een verschil in salaris en dus een verschil in levensstandaard.

In 'Klassen: Ontwerp van een transformationele klassenanalyse' beschrijft Albert Benschop (1993) enkele nadelen van het behoren tot een lagere sociale klasse. Een van deze nadelen is een beperking van de overlevingskansen. In een lagere sociale klasse is er een grotere kans op vroeg overlijden. Dit komt voort uit een combinatie van beschikbaarheid van medische zorg, voeding en ongelukken door woonsituatie of beroep (Benschop, 1993).

STATUS

Waar bij klassenverschil een grote rol is weggelegd voor economische relaties rond eigendom en werksituatie (Shortell, 2001) is volgens Weber rijkdom en bezit niet de belangrijkste oorzaak voor een hogere status. Weber stelt dat status bepaald wordt door sociale waardering of prestige. Statusgroepen zijn met elkaar verbonden door eenzelfde manier van leven en sociale leefregels. Wel is rijkdom een belangrijke factor in verschillen in levensstijl. De status van een individu is weer afhankelijk van deze levensstijl (Shortell, 2001).

Status is niet gebaseerd op etniciteit, behalve als er sprake is van een volledig kastensysteem zoals in India. In dat geval worden sociale verschillen versterkt door regels en rituelen die verandering en verschuiving beperken (Shortell, 2001).

De waardigheid van hoge sociale statusgroepen is te herkennen aan de verfijnde manier van leven. Zo manifesteren ze zich door een herkenbare manier van consumptie en associatie. Groepen met een lager sociale status hechten minder waarde aan deze etiquette (Shortell, 2001).

Sociale status en klasse komen ook samen bij kwesties omtrent regelgeving en politiek. Hier komt macht en dominantie ter sprake. Dit is het laatste aspect dat Weber beschrijft bij sociale stratificatie.

MACHT

Volgens Weber heeft iedere klasse, groep of partij macht. Deze macht is de mogelijkheid om de wil van de groep te bereiken en invloed uit te oefenen op anderen (Weber, 1968). Een machtsrelatie is gebaseerd op voorwaarden. Zo moet er vrijwillig medewerking worden verleend en is deze medewerking op basis van eigenbelang, of tenminste het idee dat er een eigenbelang is. Daarnaast moet de macht die wordt uitgeoefend als valide worden gezien. De groep waarop de macht invloed heeft gelooft in de legitimiteit van de macht. Tot slot moet het gaan om een langdurige sociale machtsrelatie zodat er patronen van ongelijkheid tussen de groepen of personen kunnen ontstaan (Weber, 1968).

Weber (1968) beschrijft autoriteit als een legitieme vorm van macht. Legitiem moet in deze niet worden gezien als rationeel, terecht of natuurlijk, maar als een keuze van de onderdanige groep of persoon om deze macht te accepteren. Volgens Weber zijn er drie vormen van legitieme macht: traditionele, charismatische en rationele macht.

Traditionele macht is een type autoriteit dat voortkomt uit historische rechten van een dominante groep of individu. Deze autoriteit kan op basis zijn van religieuze gronden, door langzame implementatie van dominantie in een veranderende cultuur of op basis van stam- familienaam. Het behouden van deze macht gaat dan door middel van overdraagbaarheid van de autoriteit, denk hierbij aan vader- zoonopvolging of de keuze voor een nieuwe Paus (Weber, 1968).

De tweede vorm van macht die Weber beschrijft is die van charismatische autoriteit. In dit geval krijgt een individu autoriteit toegekend op basis van bijzondere verrichtingen zoals heldendaden, uitzonderlijke prestaties of bewondering van de onderdanige groep. Deze vorm van autoriteit kan andere vormen van macht verstoren. Doordat volgers de charismatische macht erkennen is het mogelijk dat bijvoorbeeld de traditionele macht achterblijft (Weber, 1968).

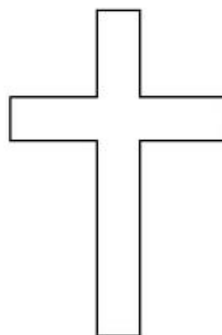
De laatste vorm van macht is de rationele autoriteit. Dit is macht die wordt toegekend op basis van wetgeving en het gezag dat een groep is toegekend (Weber, 1968). Een voorbeeld hiervan is de politie. Deze hebben autoriteit omdat dit door de wet aan hen toegeschreven wordt.

BETEKENISGEVING

Sociale stratificatie is een breed en multi-interpretabel begrip. Om deze op een passende manier te kunnen onderzoeken in de film *Flodder* is het van belang om een duidelijke keuze te maken binnen de manier van analyseren en de focus te leggen op enkele elementen. Om een koppeling te kunnen maken tussen de beelden die te zien zijn in de film en de betekenis die daaraan vast zit zal er gebruik gemaakt worden van een analyse op basis van denotatie en connotatie. Een voornaam gebruiker van deze begrippen is de Franse theoreticus Roland Barthes. Deze heeft zich in zijn werk laten beïnvloeden door theorieën omtrent semiotiek en sociologie. Semiotiek richt zich op de betekenisgeving van tekens binnen samenhangende systemen en sociologie is een wetenschap die probeert sociale acties, als sociale stratificatie, te begrijpen en verklaren. Zijn doel was hierbij om aan te tonen hoe fenomenen als mode en sport gestructureerd raken en betekenis geven aan de maatschappij. Een voorbeeld hiervan is kleding. Iedereen bepaald grotendeels zelf wat hij of zij draagt, maar wordt ook deels beïnvloedt door vrienden en omgeving. Wanneer deze patronen en stijlen erin slijten zegt de kledingstijl iets over een groep of klasse.

DENOTATIE/CONNOTATIE

Denotatie is de letterlijke betekenis van een woord, beeld of ander teken. De denotatieve betekenis van een woord is dan ook vaak de beschrijving van een woord in het woordenboek (Chandler, 1994). De denotatieve betekenis van een afbeelding of een visueel teken is de betekenis die alle mensen uit willekeurige culturen op ieder willekeurig moment hieraan zouden koppelen (Panofsky, 1970). Voorbeelden hiervan zijn de onderstaande afbeeldingen. De betekenis van deze afbeeldingen is voor praktisch iedereen op de wereld hetzelfde, te weten een hart, een kruis en een roos.

Maar het tweede aspect van betekenisgeving waar Barthes gebruik van maakt is connotatie. Connotatie verwijst naar de sociaal-cultureel bepaalde of persoonlijke associatie bij een teken. Deze betekenis of associatie komt voort uit bijvoorbeeld ideologische en emotionele gronden. De connotatie

van een teken is vaak verbonden aan de sociale klasse, leeftijd en geslacht van een persoon. Voorbeelden van connotatie zijn de afbeeldingen uit figuur 1. Waar de denotaties een hart, een kruis en een roos zijn, is de connotatie bij deze afbeeldingen geheel wat anders. Zo verwijzen de roos en het hart naar affectie en liefde en verwijst het kruis voor veel mensen naar geloof, het Christelijke geloof in het bijzonder. (Chandler, 1994)

Barthes geeft dus aan dat de connotatie bij een teken de culturele betekenis, mythologie of ideologie blootlegt. Maar de connotaties worden verkregen door herhaaldelijke associaties en ervaringen met een teken. De denotatieve betekenis is dus het startpunt en deze verschuift langzaam naar een tweede connotatieve betekenis. Deze zorgt op zijn beurt voor een rijkere ervaring van het teken. (Chandler, 1994)

In visuele communicatie wordt hier veel gebruik van gemaakt. Voorbeelden hiervan zijn reclameposters en filmpjes. Wanneer er beelden te zien zijn van een luxe hotel, met verschillende zwembaden en restaurants gaat het niet alleen om de inrichting van de kamer en het aantal sterren. Maar bij deze reclame draait het om de connotatie die erbij hoort, rijke mensen en luxe, genieten van een heerlijke vakantie.

METHODE

Deze benadering sluit nauw aan bij de analysemethode voor dit onderzoek. Door te kijken naar de verschillende belangrijke beelden in de film *Flodder* en deze te benoemen ontstaat er een overzicht van belangrijkste tekens en de bijbehorende denotatie. Om de verschillende connotaties te kunnen koppelen aan de tekens zal gebruik gemaakt worden van een aantal kernvragen die als leidraad kunnen worden gebruikt (Chandler, 1994). Voorbeelden van deze vragen zijn:

- What references are made to an everyday experiential world?
- How does the sequential or spatial arrangement of the elements influence meaning?
- What cultural assumptions are called upon?
- To whom would these codes be most familiar?
- What seems to be the *preferred reading*?

In dit geval zullen al deze vragen beantwoord worden vanuit het sociaal-cultureel bepaalde frame waar ik, als onderzoeker, me in bevind. Door mijn connotatie(s) te koppelen aan de beelden en tekens die te zien zijn in de film *Flodder* ontstaat er een overzicht van de sociaal-cultureel bepaalde betekenissen van de tekens uit de film *Flodder*. Ik beschouw mijzelf als één van de vele vertegenwoordigers van een Noord-Europese, Nederlandse en westerse samenleving. Dit zijn dus connotaties gebaseerd op

mijn persoonlijke geconstrueerde frame waarbinnen ik de tekens bekijk en ervaar. Het doel hiervan is de film *Flodder* te analyseren binnen dit sociaal-cultureel kader.

MISE-EN-SCÈNE

De belangrijkste elementen uit de film *Flodder* waar de analyse zich op zal richten is de mise-en-scène. Mise-en-scène is afkomstig uit het Frans en betekent 'het in de scene zetten'. Mise-en-scène is dus alles wat er in beeld te zien is zoals het decor, de props, de kostuums en het gedrag van de acteurs (Bordwell & Thompson, 2008). Het is onmogelijk om aan alles wat er in de film te zien is een betekenis te koppelen. Hierdoor zal dit onderzoek zich richten op drie aspecten van de mise-en-scène, namelijk 'setting', 'costume' en 'staging'. Met behulp van deze drie onderdelen is het mogelijk aspecten van de karakters uit de film te versterken (Bordwell & Thompson, 2008).

De setting is de omgeving waarin de film of scene zich afspeelt. Dit kan een grote ruimte zijn waar doorheen gelopen kan worden of een hele kleine ruimte waar amper ruimte is om te bewegen. Het uiterlijk van de setting heeft invloed op de manier waarop de actie in de film gestuurd en begrepen wordt. De setting kan worden aangevuld met props, dit zijn losse objecten die een aanvullende rol vervullen bij het construeren van het beeld (Bordwell & Thompson, 2008).

Kostuums zijn simpelweg de kleren en kleding die de verschillende karakters dragen. Vaak is aan de kleren al te herkennen welk personage in beeld is en ze te verdelen in groepen. Zo is een zakenman te herkennen aan een maatpak en een cowboy aan een lasso en een hoed (Bordwell & Thompson, 2008).

Het laatste aspect wat behandeld zal worden is de staging oftewel het acteren van de acteurs. De personages hebben al vorm gekregen door de kostuums en de setting waarin ze zich bevinden. Naast de manier van bewegen en handelen, geeft ook de manier van praten en het taalgebruik van het personage iets prijs over zijn of haar karakter en geeft het inzicht in de houding en gedachten van het personage ten opzichte van bepaalde gebeurtenissen in de film (Bordwell & Thompson, 2008).

Door te kijken naar deze verschillende onderdelen van de mise-en-scène kunnen de verschillende tekens in *Flodder* met elkaar verbonden worden en kunnen structurele relaties tussen deze verschillende tekens worden vastgesteld. Dit om vervolgens de gevonden connotaties te verbinden met de verschillende kenmerken van sociale stratificatie zoals Weber deze beschrijft.

ANALYSE

De film *Flodder* gaat over een Amsterdamse volksfamilie die naar een leegstaand pand verhuist in een luxe villawijk. Omdat dit de kern van het narratief is zal de analyse beginnen met de verschillende settings waarin de film zich afspeelt, in volgorde van verschijnen. Ditzelfde geldt voor de analyse van de kostuums en het acteerwerk.

SET DESIGN

De eerste kennismaking met de *Flodders* is in een sterk vervallen wijk. Hier staan overal verkrotte en vervallen huizen. Het lijkt zelfs alsof er niemand woont behalve de familie *Flodder*. In het huis hangen overal posters van naakte vrouwen aan de muur en zijn er gele vlekken zichtbaar, waarschijnlijk van lekkage of andere waterschade. Ook op straat zijn overal objecten te zien die oud en buiten gebruik lijken. Daarnaast zijn er verschillende jerrycans te zien en verschijnt er rook vanuit verschillende putjes. Wanneer de familie al hun bezittingen heeft ingepakt, vertrekken ze naar hun nieuwe huis. Op hun route passeren ze de rest van de oude vervallen wijk waar ze woonden. Ook hier ligt er overal rommel zoals lege flessen en stukken afval. Ook liggen er zwervers op straat en staan er schaars geklede dames op de stoep. De vervallen huizen en de rommel op straat verwijzen naar een achterbuurt, hier zijn de huizen slecht onderhouden en wonen de mensen uit de onderste laag van de samenleving. Dit wordt bevestigd door de zwervers op straat, deze leven vaak in de mindere buurten van de stad. Een ander teken dat verwijst naar een achterstandswijk zijn de schaars geklede dames, dit zijn prostituees en die hun lichaam op straat verkopen voor geld. Dit is een beroep dat vaak uitgeoefend wordt door de leden van de lagere sociale klasse.

Wanneer de *Flodders* hun weg vervolgen laten ze de grijze vervallen buurt achter zich en komen ze in een steeds schonere en groenere omgeving, tot ze aankomen in de wijk *Zonnedael*. In deze wijk staan alleen vrijstaande huizen in lichte kleuren. Voor deze huizen staan grote en dure auto's, sommige met chauffeur. Alle tuinen zijn goed onderhouden en schoon. Ook op straat zijn er opvallende dingen te zien zoals schoonmakers en een rijdende winkel. Het huis waar de *Flodders* in gaan wonen is ook een groot wit vrijstaand huis met een eigen zwembad. De wijk *Zonnedael* is een echte villawijk en dit soort wijken heeft een sterke connotatie met rijke bewoners van een hoge sociale klasse. De grote dure

auto's zijn enkel te betalen door mensen met veel geld en het hebben van schoonmakers en chauffeurs is al helemaal voorbehouden aan het rijkere deel van de samenleving. Ook aan het interieur van de verschillende huizen in Zonnedaal is te zien dat het om een buurt op stand gaat. Binnen in de huizen staan piano's, antiek en schilderijen. Dit zijn allemaal dingen die worden toegerekend aan de 'upper class' omdat ze behoren tot de klassieke muziek en kunst.

De volgende locatie die een belangrijke rol speelt in de film *Flodder* is de tennisclub. Daar spelen de bewoners van de wijk en vergaderen ze over belangrijke zaken in de wijk. De tennisclub bestaat uit een aantal tennisbanen met een paviljoen, dit alles is omgeven door groene bomen en struiken en toegankelijk via een grote poort waarop de entree van het park is aangegeven. Op de parkeerplaats zijn wederom dure auto's te vinden. Een tennisclub wordt vaak geassocieerd met de elite. Tennis is van origine een sport die beoefend werd door de welgestelde leden van de samenleving en is alleen toegankelijk voor de leden van de club. Dit kun je worden door contributie te betalen en je te houden aan de regels. Tennis is vaak een dure hobby en de dure auto's op de parkeerplaats doen vermoeden dat dit ook voor deze club geldt.

De laatste locatie die van belang is voor het overzicht van de verschillende settings die aan bod komen in de film is het café waar Johnny en Kees vaak wat gaan drinken. Het café is een donkere kleine ruimte met aan de een kant een bar en verder tafeltjes, een pooltafel en gokautomaten. Al deze elementen verwijzen naar een bruin café waar de bewoners van een volksbuurt samen komen om bij te komen van een dag hard werken in bijvoorbeeld de haven of een fabriek. Het donkere karakter van de kroeg doet ook vermoeden dat er zich taferelen afspelen die het daglicht niet kunnen verdragen, denk hierbij aan zwarthandel. Dit soort klusjes worden vaak gedaan door mensen die het niet zo breed hebben en wel een extra zakcentje kunnen gebruiken. Het feit dat er gokkasten aanwezig zijn sluit hier bij aan, dit is een manier om mogelijk wat extra geld te winnen.

COSTUME

Naast de omgeving waar mensen leven, zegt ook de kleding van de personages veel over de sociale groep waar ze toe horen. De eerste die verschijnt in de film is Ma Flodder, ze is gekleed in een bloemetjesjurk met daaronder kaplaarzen, rookt sigaren en drinkt veel whisky. Het uiterlijk van Ma ziet er verwaarloost uit, haar kleren zijn vies en ze lijkt weinig aandacht te geven aan persoonlijke verzorging. Dit onverzorgde voorkomen verwijst sterk naar mensen van een lagere sociale status, dit omdat deze vaak werk vervullen waar je veel lichamelijk zwaar en smerig werk verzet. Als ze thuis

zijn willen ze liever uitrusten en ontspannen, het is daarvoor misschien niet noodzakelijk om goed verzorgd voor de dag te komen. Daarnaast is uiterlijk vertoon ook een van de kenmerken van een hogere sociale status, waar mensen door te pronken willen laten zien hoeveel geld ze hebben.

Johnnie Flodder is in tegenstelling tot zijn moeder erg trots op zijn uiterlijk. Johnnie is makkelijk te herkennen aan zijn spijkerbroek, overhemd, laarzen, rode leren jack en zijn grote vetkuif. Dit zijn kenmerken van de nozemcultuur uit de jaren '60. Deze nozems (Nederlandse Onderdanen Zonder Enige Moraal) zetten zich af tegen de elite en zijn naast de kleding te herkennen aan het rijden van motor. Johnnie rijdt weliswaar geen motor of brommer, maar wel een hele grote opvallende roze Amerikaanse auto. De nozems zetten zich af tegen alle heersende discours en geldende regels.

Dochter Kees is net als Johnnie trots op haar uiterlijk. Ze doet er alles aan om er goed uit te zien. Kees heeft vaak weinig kleren aan en draagt dan vooral rokjes, hotpants, strakke shirtjes en opgeknoopte blouses. Wanneer Kees bij het zwembad ligt draagt ze vaak een rode bikini. De schaarse kleding van Kees heeft een sterke connotatie met een slet of sloerie. Haar kleding vertoont veel gelijkenissen met die van een prostituee.

Hetzelfde uiterlijk vertoon van de Flodder is ook zichtbaar bij andere bezoekers van de kroeg waar de Flodders vaak komen. Hier bevinden zich allerlei figuren met leren jassen, lange haren, vetkuiven en tatoeages. De dames in deze kroeg zijn vaak schaars gekleed en het lijkt dan ook op een samenkomst van louche personen die dingen bespreken die het daglicht niet kunnen verdragen.

In tegenstelling tot de Flodders zijn de bewoners van Zonnedaal zeer netjes gekleed. De dames dragen allemaal effen jurken in lichte kleuren of een rok met een blouse daarboven. Vaak worden de kleren aangevuld met een aantal decoratieve kledingstukken als een shawl en een hoedje. Deze kleding oogt uiterst verzorgd en netjes. Wanneer de dames spreken over elkaars kleding komen namen van dure merken aan bod. Deze kleding doet sterk vermoeden dat de Zonnedaalers uit een zeer verfijnde en nette sociale laag komen. Ook de mannen zijn zeer netjes gekleed, ze dragen maatpakken of broeken met een overhemd, een stropdas en een colbertje. Het dragen van pakken komt vaak voor bij mensen met een hogere functie binnen een bedrijf waar men zich representatief op moet stellen tegenover klanten. Het dragen van overhemden

met colbertjes is iets wat een connotatie heeft met een wat ouder deel van de bevolking, vaak gepensioneerd die aan het genieten zijn van hun oude dag. Maar wel vaak mensen die een goede baan hebben gehad en nog steeds netjes voor de dag willen komen. De kleding van de jeugd vertoont sterke overeenkomsten met de volwassenen uit Zonnedael. Ook de kinderen komen zeer netjes voor de dag. De jongens dragen

een broek met een overhemd en de meisjes dragen vrolijke jurkjes. De jongens hebben hun haren halflang en strak achterover gekamd. De meisjes hebben allemaal lang haar en dragen deze in een staart. Deze kleding doet sterk denken aan de kakkers, dit is een subcultuur die gekenmerkt wordt door een zeker elitairisme en conservatisme. Dit beeld wordt nogmaals bevestigd wanneer de inwoners van Zonnedael gaan tennissen. Hier dragen zij polo's met de kraag omhoog en hebben ze een sweater om de schouders gebonden.

ACTING

Naast verschillen in kleding tussen de Flodders en de Zonnedaalers is er ook veel verschil in gedrag. De Zonnedaalers doen alles heel rustig, wensen elkaar vriendelijk de goede dag en spreken met twee woorden. Ook de woorden die ze gebruiken zijn van een zekere standaard, er worden vaak veel woorden en wollig taalgebruik ingezet om de meest simpele dingen te verwoorden. Alles wordt uitgesproken met een zeer duidelijke articulatie en met rollende R. Deze manier van spreken verwijst ook naar een zekere status. Dit staat in groot contrast met de familie Flodder. De leden van de familie schreeuwen naar elkaar, gebruiken erg veel scheldwoorden en spreken met een duidelijk Amsterdams accent. Deze manier van spreken heeft weer een duidelijke connotatie met een volksfamilie die niet erg veel waarde hecht aan de etiquette.

Maar het contrast tussen de Flodders en de Zonnedaalers is niet het enige verschil in gedrag. Ook de manier van voorkomen is zeer verschillend. Waar de Zonnedaalers zoals gezegd alles zeer netjes, verfijnd en beleefd doen, zijn de Flodders precies het tegenovergestelde. Alles wat de Flodders doen gaat met een zeker lomphed en grofheid. Zo drinken de Flodders rechtstreeks uit het pak, schillen ze aardappels in het zwembad en eten ze friet met de handen. De Zonnedaalers drinken thee uit porseleinen kopjes, eten kangaroo en antilopenvlees en doen dit met mes en vork. Ook nemen de Flodders het niet zo nauw met de regels, ze rijden veel te hard en houden geen enkele rekening met andere weggebruikers.

Een andere vorm van gedrag is dagbesteding van Flodders. De hele familie Flodder is werkeloos, geen enkel lid van de familie heeft een betaalde baan. Ze leven van klusjes en illegale praktijken. Dit alles voor een mooi geldbedrag waardoor ze weer een tijdje vooruit kunnen. Ma Flodder stookt thuis haar eigen whisky, dit doet ze in eerste instantie voor haar eigen gebruik. Maar ze verkoopt het ook aan de stamkroeg van Johnnie. Op deze manier zorgt ma ook voor haar eigen inkomen. Dochter Kees voorziet zichzelf van inkomen door haar lichaam te verkopen, ze is een gewilde blondine en de mannen staan voor haar in de rij. Ook de twee jongste kinderen, Toet en Henkie, zorgen voor hun eigen geld. Dit doen ze door in te breken en de gestolen spullen voor een zacht prijsje te verkopen. Al deze klusjes en manieren om geld te verdienen hebben een duidelijke connotatie met de onderwereld en louche praktijken.

Onder de bewoners van Zonnedaël doet zich een splitsing voor. De vrouwen zijn allemaal werkeloos en de mannen verdienen de kost. Er zijn verschillende beroepen die uitgeoefend worden zo woont er een eigenaar van een autosalon en verder artsen, advocaten en psychologen in de wijk. Dit zijn allemaal beroepen die jaren van scholing vereisen en garant staan voor een hoog inkomen en aanzien.

CONCLUSIE

Na de verschillende aspecten van sociale stratificatie die Weber beschrijft te hebben bekeken is het tijd de centrale vraag te beantwoorden. Hoe wordt de sociale stratificatie in de film *Flodder* gerepresenteerd?

Als we naar klasse kijken in de termen die Weber beschrijft in *Economy and Society: An Outline of Interpretive Sociology* (1968) dan kunnen we een groot verschil constateren tussen de familie Flodder en de andere buurtbewoners. De Flodders bezitten weinig, hebben geen opleiding en voeren enkel louche klusjes uit voor de kost. Dit terwijl de buurtbewoners allemaal een goed betaalde baan hebben en een eigen huis bezitten. We zien hier dus een groot verschil in de levenskansen en dus een groot klasse verschil van de twee verschillende groepen.

Een wellicht nog groter verschil doet zich voor als we kijken naar de sociale status van de twee verschillende groepen. Doordat de Flodders verhuist zijn naar Zonnedaël worden de economische verschillen een stuk verkleind, ze leven nu in dezelfde omgeving. Maar de gedragingen en leefomstandigheden blijven onveranderd groot. De Flodders zijn hun oude gebruiken en gewoontes vast blijven houden en zijn daarmee een doorn in het oog van de andere bewoners van de buurt.

De waardigheid van hoge sociale statusgroepen is te herkennen aan de verfijnde manier van leven. Zo manifesteren ze zich door een herkenbare manier van consumptie en associatie. Groepen met een lager

sociale status hechten minder waarde aan deze etiquette (Shortell, 2001). Dit is iets wat in Flodder veel aan de orde komt. Waar de buurtbewoners rustig een kopje thee drinken en met mes en vork eten, drinken de Flodders bier uit een fles en eten friet met de handen.

Het laatste aspect van sociale stratificatie dat Weber beschrijft is macht. De bewoners van Zonnedaal claimen autoriteit op basis van traditie. Door het feit dat zij al veel langer in de wijk wonen, dienen de Flodders zich maar aan te passen aan hun waarden en fatsoensnormen. De bewoners willen dat iedereen zich netjes kleed, de wijk schoon houdt en voorzichtig omgaat met de wijk. Alle bewoners rijden dan ook uiterst voorzichtig en beheerst, de Flodders hebben hier geen enkel oog voor. Ze scheuren door de straten, gooien hun rommel uit de auto en de tuin ligt vol met rotzooi. De Flodders oefenen macht uit op basis van charisma. Door hun charisma en houding ten opzichte van de buurtbewoners, zijn deze onder de indruk en deinzen terug. Dit is misschien niet direct de manier van charismatische macht die Weber (1968) bedoeld, maar wel de manier waarop het zich uit in de film. De definitie van Weber (1968) over dominantie is misschien wat kortzichtig en gaat vooral uit van vrijwillige vormen van dominantie. Dit is waar het in Flodder aan schort. De Flodders weigeren ook maar enige vorm van onderdanigheid aan iemand.

Er zijn dus ontzettend veel verschillen te benoemen tussen de Flodders en de bewoners van Zonnedaal. Wat vooral opvalt is dat de Flodders en de buurtbewoners tegenpolen zijn. Bij alles wat de buurtbewoners doen, doen de Flodders het tegenovergestelde. Het zijn twee uitersten die tegen elkaar afgezet worden. De Flodders kenmerken zich door een informele levensstijl, alles kan en niets is te gek. Dit terwijl de bewoners van Zonnedaal zich kenmerken door een veel meer formele leefstijl, alles gebeurt netjes en verantwoord. Dit is ook de manier waar veel connotaties van elementen uit de film op berusten. De sociale stratificatie in de film Flodder komt dan ook tot uiting door het feit dat de bewoners van Zonnedaal en de Flodders twee verschillende kanten van een medaille zijn. De Flodders verhuizen naar een andere wijk, met grote verschillen in sociale klasse en sociale status, maar nemen hun oude status en klasse mee. De rommel die ze maken bij het binnenrijden van de wijk is daar een mooi voorbeeld van.

Voor de verhuizing

→

Na de verhuizing

Literatuurlijst:

- Benschop, Albert. Sociale ongelijkheid en klassen: Max Weber's bijdrage aan de theorie van sociale ongelijkheid en klassen [WWW document] URL <http://www.sociosite.net/weber/index.php> [09-04-2012]
- Benschop, Albert. Klassen: Ontwerp van een transformationele klassenanalyse [WWW document] URL <http://www.sociosite.net/class/index.php> [09-04-2012]
- Chandler, Daniel (1994): Semiotics for Beginners [WWW document] URL <http://www.aber.ac.uk/media/Documents/S4B/semiotic.html> [09-04-2012]
- Gerth, H.H. & Wright Mills, c. 'From Max Weber: Essays on sociology' . New York: Routledge (1991)
- Bordwell, David, en Kristin Thompson. *Film Art. An Introduction*. 8^e ed. New York McGraw-Hill (2008)
- Panofsky, Erwin. *Meaning in the Visual Arts* . Harmondsworth: Penguin (1970)
- Macionis et al. 'De samenleving: kennismaking met de sociologie'. Amsterdam: Pearson Education Benelux (2010)
- Shortell, Timothy. Weber's Theory of Social Class. (WWW document) URL <http://www.brooklynso.org/courses/43.1/weber.html> (09-04-2012)
- Stokkum & Toenders. *De Sociale Cohesie Voorbij*. Amsterdam: Pallas Publications. (2010)
- Vincke, J. *Sociologie: een klassieke en hedendaagse inleiding*. Gent: Academia press. (2007)
- Weber, Max. *Economy and Society: An Outline of Interpretive Sociology*. New York: Bedminster Press. (1968)
- Weber, Max. *Sociological Writings*. Edited by Wolf Heydebrand. Continuum. (1994)

Film:

- Flodder. Reg. Dick Maas. Scen. Dick Maas. First Floor Features (1986)